

A ZÖLDÍTÉS RÖVID TÁVÚ TÁJSZERKEZETI HATÁSAINAK VIZSGÁLATA

Máté Klaudia¹

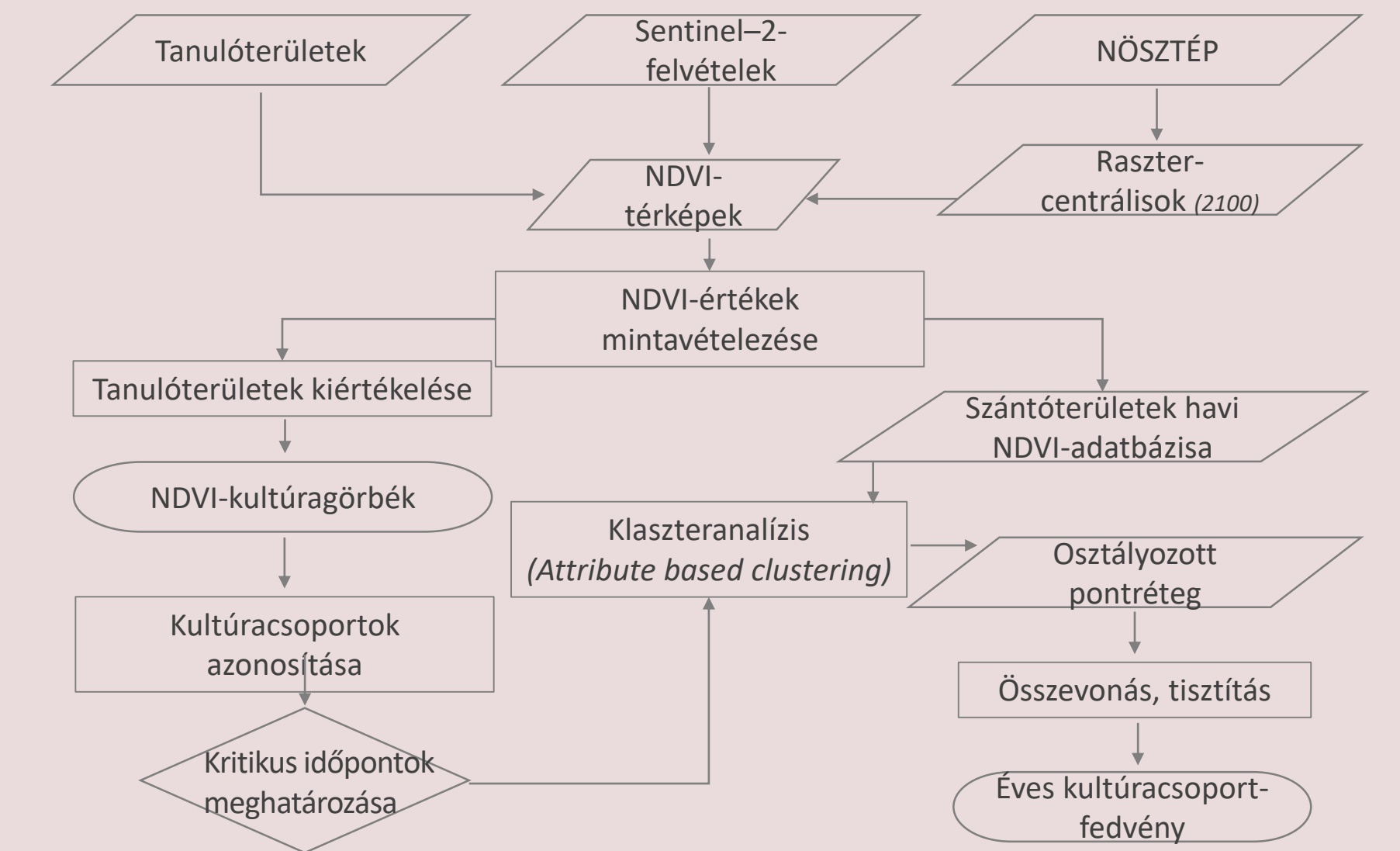
¹Körös-Maros Nemzeti Park Igazgatóság
5540 Szarvas, Anna-liget 1., e-mail: klaudia.mate@kmp.hu

Bevezetés

A zöldítés, amely 2015 és 2023 között volt elérhető a gazdálkodók számára, három területen kívánta elérni a céljait: az állandó gyepterületek megőrzése, az ökológiai fókuszterületek fenntartása és a terménydiverzifikációs intézkedés. Munkám során e három intézkedés tájszerkezeti hatásait vizsgáltam a támogatási időszak alatt többször ismételt terepi felmérés és térinformatikai elemzések által. A kutatás fő kérdése az volt, hogy a Közös Agrárpolitika zöldítés intézkedése valóban alkalmas eszköz-e arra, hogy általa a zöldinfrastruktúra megerősíthető legyen az agrárterületeken és így közvetetten megállítható-e az agrár-biodiverzitás csökkenése.

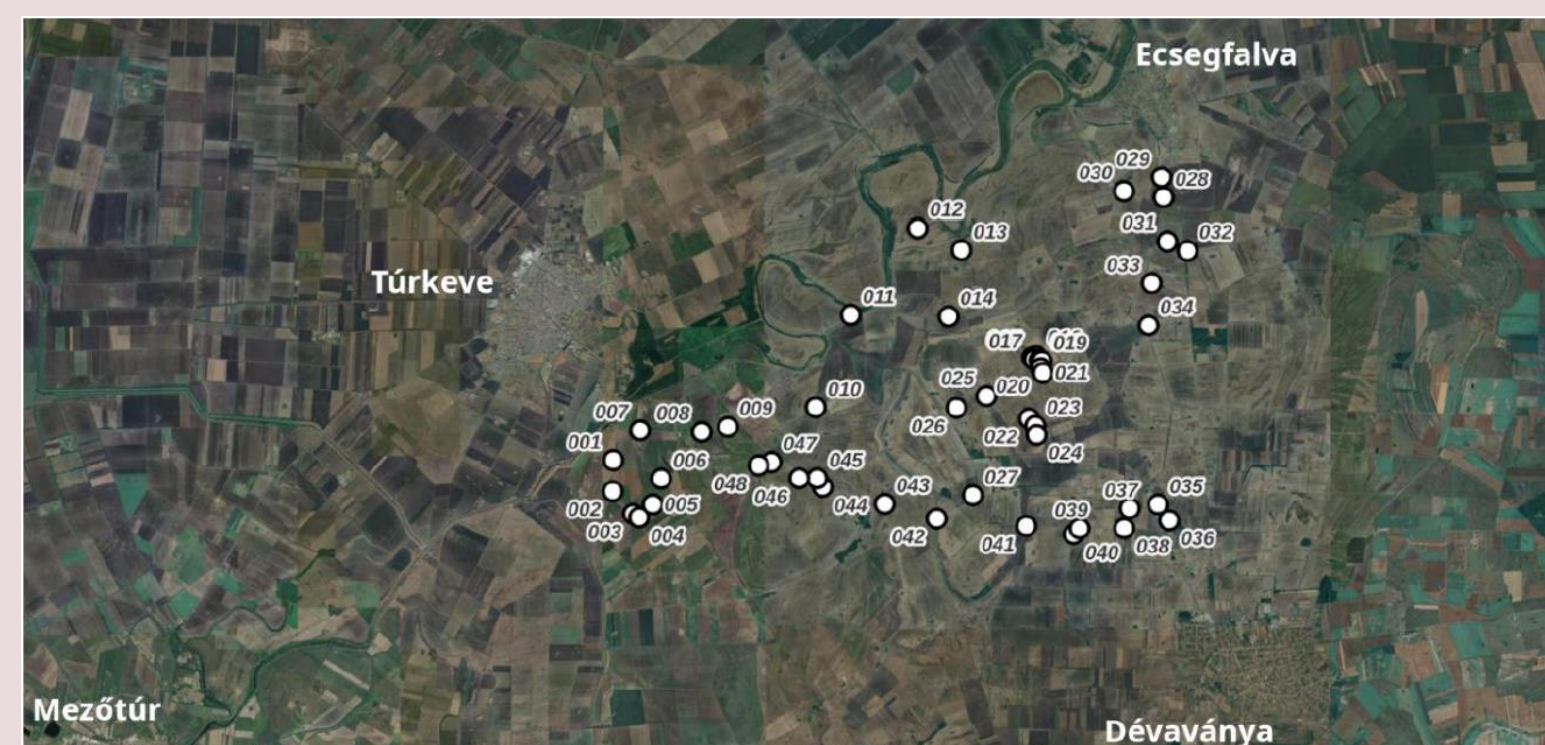
Módszerek

- (1) Feltártam az állandó gyepterületek megőrzésének eredményeit a támogatásra jogosult állandó érzékeny és nem érzékeny gyepek kiterjedésének változásvizsgálatával 2015 és 2023 között.
- (2) Többször ismételt terepi felméréssel dokumentáltam az ökológiai fókuszterületek változását. 48 db tájelem visszafotózással történő dokumentálása történt meg 2016 és 2023 között összesen öt alkalommal.
- (3) Módszertant dolgoztam ki a terménydiverzifikáció intézkedés tájszerkezeti vizsgálatához, amely során az egyes mezőgazdasági kultúrák automatikus azonosítását követően éves kultúracsoport-fedvények által értékelhetővé vált a szerkezetváltozás a szántóföldeket illetően.

Mintaterület

A zöldítés intézkedéseinek táji léptékű hatásait egy 60 000 hektáros mintaterületen vizsgáltam. A mintaterület agrár-domináns térségben, Túrkeve település környezetében helyezkedik el, a Hortobágy-Berettyó folyó által kísért intenzív és extenzív mezőgazdasági művelés alatt álló területeken.

A terménydiverzifikáció hatásának elemzése két fázisban készült el. Elsőként az adatok előállítása és előkészítése valósult meg, amelynek eredményeként a mezőgazdasági kultúrák foltterképe állt elő, ezt követően történt az előállt foltok tájökölógiai elemzése.

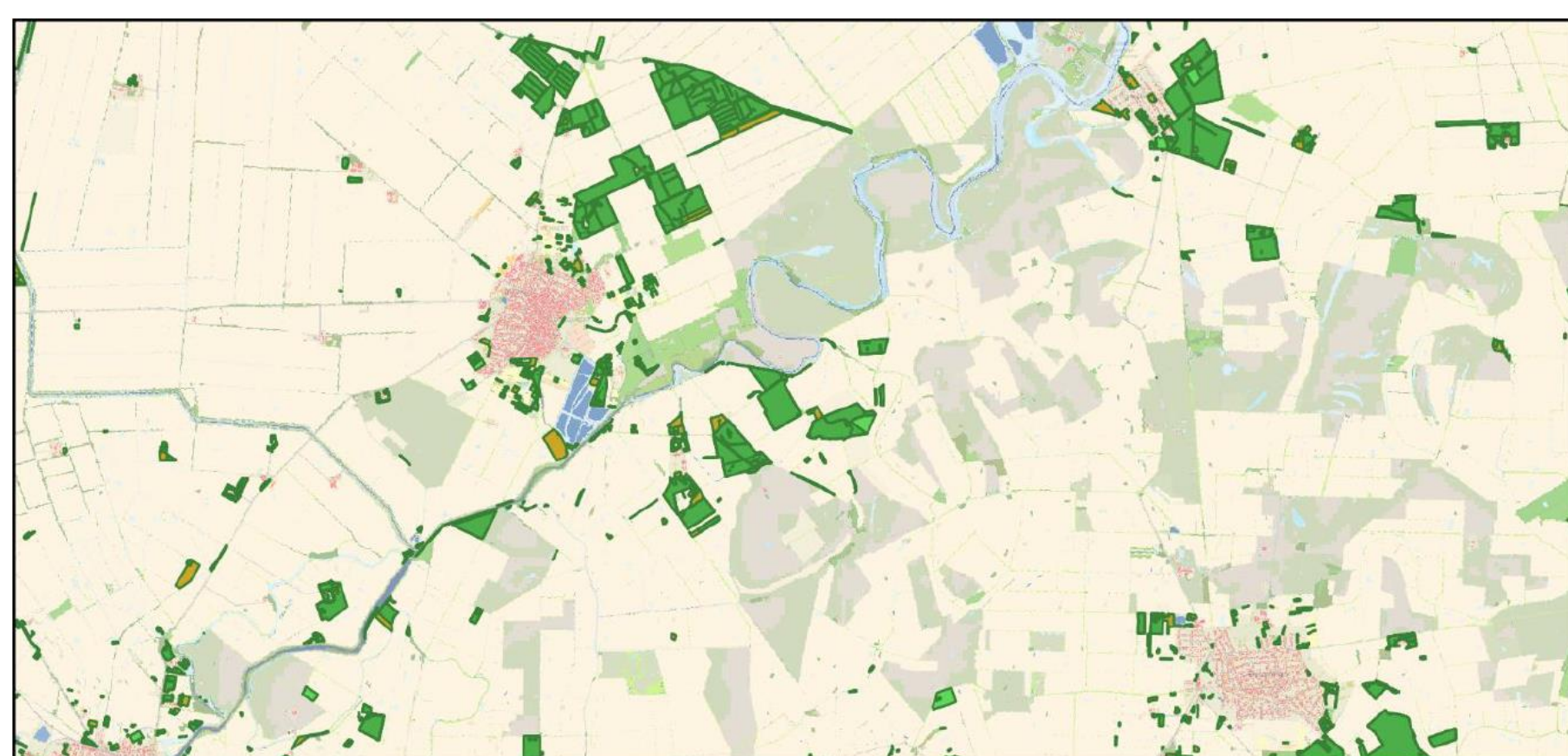
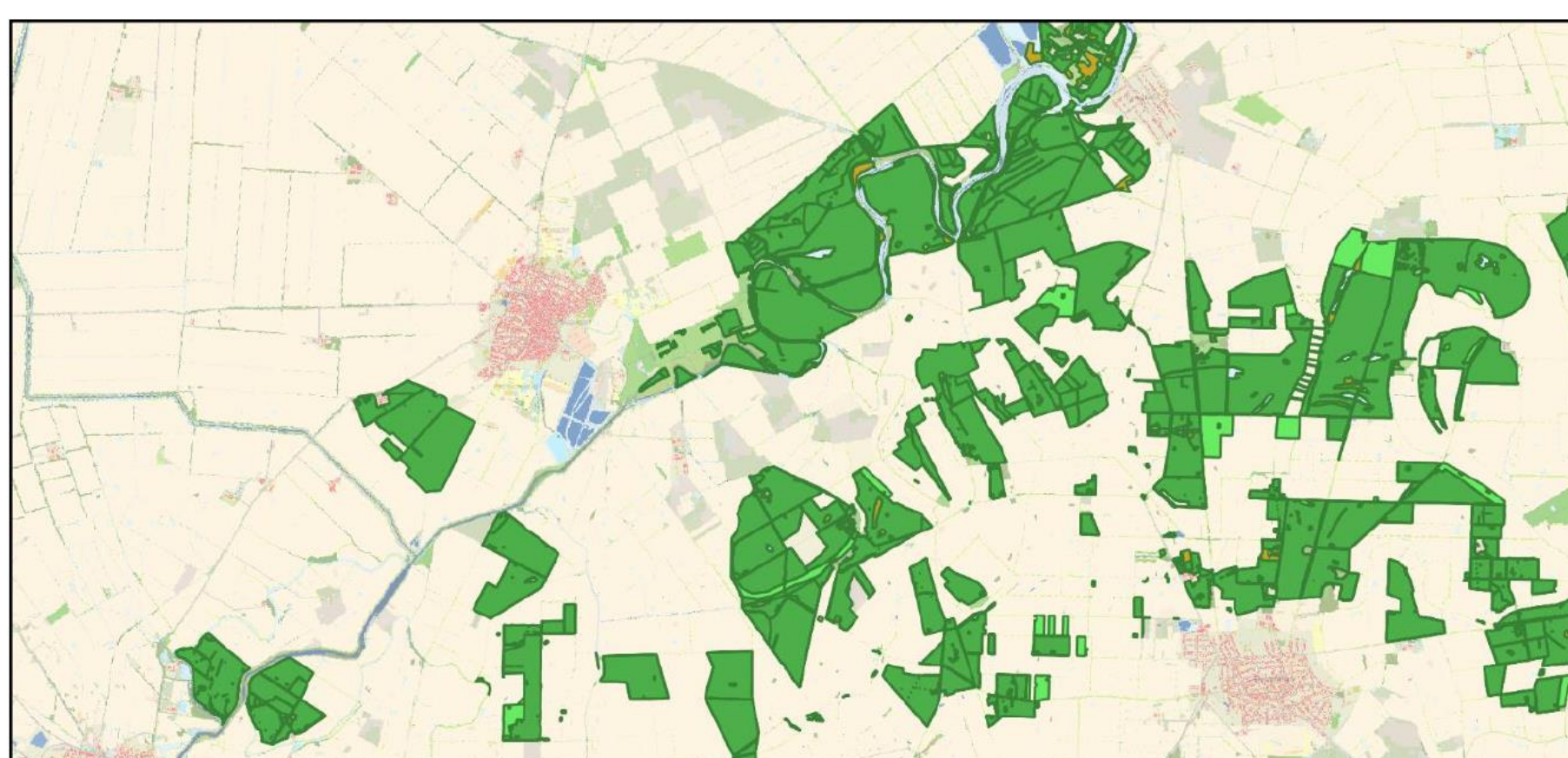
Eredmények

Állandó gyepterületek megőrzése

Állandó érzékeny gyepek esetében azon 10 583,8 hektárból, amely 2015-ben ebbe a kategóriába tartozott, 2023-ban már csak 10 097,1 ha volt bejelenthető. A 486,7 ha-nyi csökkenés 4,5%-ot jelent a kiinduló adatokhoz képest. Állandó gyepek esetében a kiindulási évhez képest (2015-ben 2271,76 ha) még 2023-ban is állandó gyepeként bejelenthető területek kiterjedése 1882,21 ha volt, ami több mint 17%-os csökkenést jelent (389,5 ha) (lásd. táblázat) (forrás: Magyar Államkincstár 2023).

	2015	2023	valóan állandó	arány	arány
állandó érzékeny gyepek	10 583,80 ha	10 097,1 ha	10 097,1 ha	95,40%	95,38%
állandó gyepek	2 271,76 ha	2 037,46 ha	1 882,21 ha	82,85%	92,38%

Állandó érzékeny (lent, balra) és állandó gyepek (lent, jobbra) változása 2015–2023 között. (Sötétzöld: támogatathatósága nem változott, világoszöld: a vizsgálat ideje alatt támogatathatóvá, sárga: a vizsgálat ideje alatt támogatathatósága megszűnt) (Magyar Államkincstár, 2023) Az adatbázis/elemzés az Ökoszisztéma-alaptérkép felhasználásával készült (AGRÁRMINISZTERIUM 2019 (KEHOP-430-VEKOP-15-2016-00001))

Ökológiai fókuszterületek megőrzése

Összesen 48 db tájelem visszafotózással történő dokumentálása történt meg 2016 és 2023 között, öt alkalommal. Az alábbi ábrásor néhány változáson átesett tájelem fotódokumentációjából származik.

005-ös sorszámu tájelem (2016, 2017): A felmérés első évében állandó nem érzékeny gyepeként számontartott ökológiai fókuszterület. A következő évben már kukoricatarló foglalja el a helyét. A támogatható tájelemek köréből kiemelték a területet.

028-as sorszámu tájelem (2016, 2021): A fasorok a vizsgálat ideje alatt nem kerültek lehatárolásra a MePAR-ban, így a bemutatott fasor sosem volt elszámolható tájelem. Az idős nyarak 2018-ban kerültek kivágásra, a terepi felmérés időpontjában (09.09.) is zajlottak a munkálatok. A hiányzó egyedek pótlása azóta sem történt meg.

034-es sorszámu tájelem (2016, 2023): Az emberi tevékenység nem minden esetben bír pusztító hatással a tájelemekre nézve. Az ökológiai fókuszterületek elszámolható faszorok melletti területen valósult meg a Körös-Maros Nemzeti Park Igazgatóság Kómagtári-tábla állattartó telepe, amely a védett területeken legelő őshonos állatok téli tartására szolgál. A kivetelezés során a tájelem érintetlen maradt.

A változással érintett ökológiai fókuszterületeket az alábbi. ábra szemlélteti. A terepi tapasztalatok alapján négy irányban történhet elmozdulás a tájelemek állapotában: megszűnik, átalakul, illetve nő vagy csökken a kiterjedése.

megszűnt	átalakult	kiterjedése nőtt
	állandó gyepek, nem érzékeny; 1	fásor; 1
		fás sáv/fás-cserjés sáv; 1
		kiterjedése csökkent
magányosan álló fa; 2	fa-és bokorcsoport; 1	fás sáv/fás-cserjés sáv; 1
	táblaszegély; 2	fásor; 1

Terménydiverzifikáció

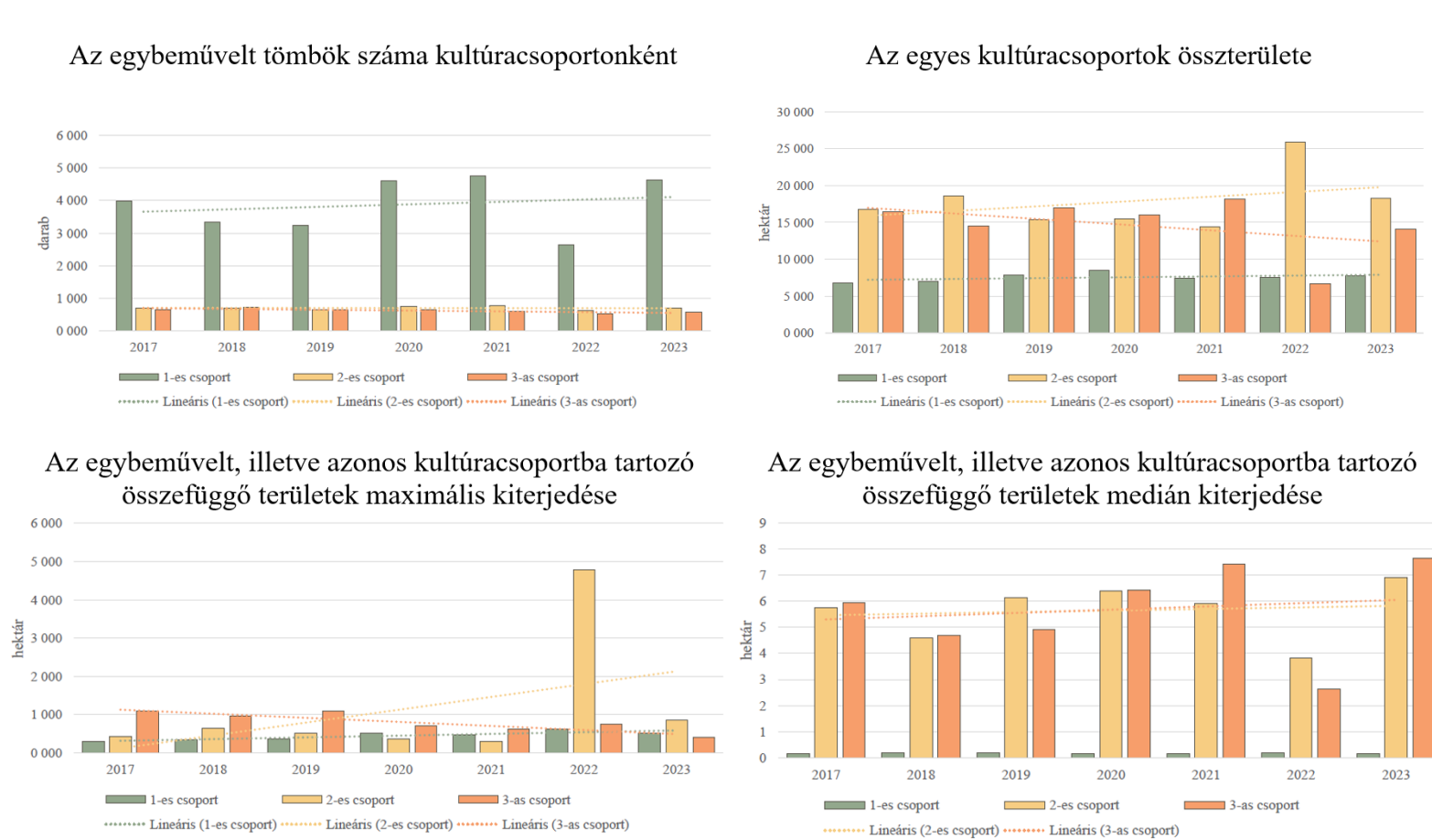
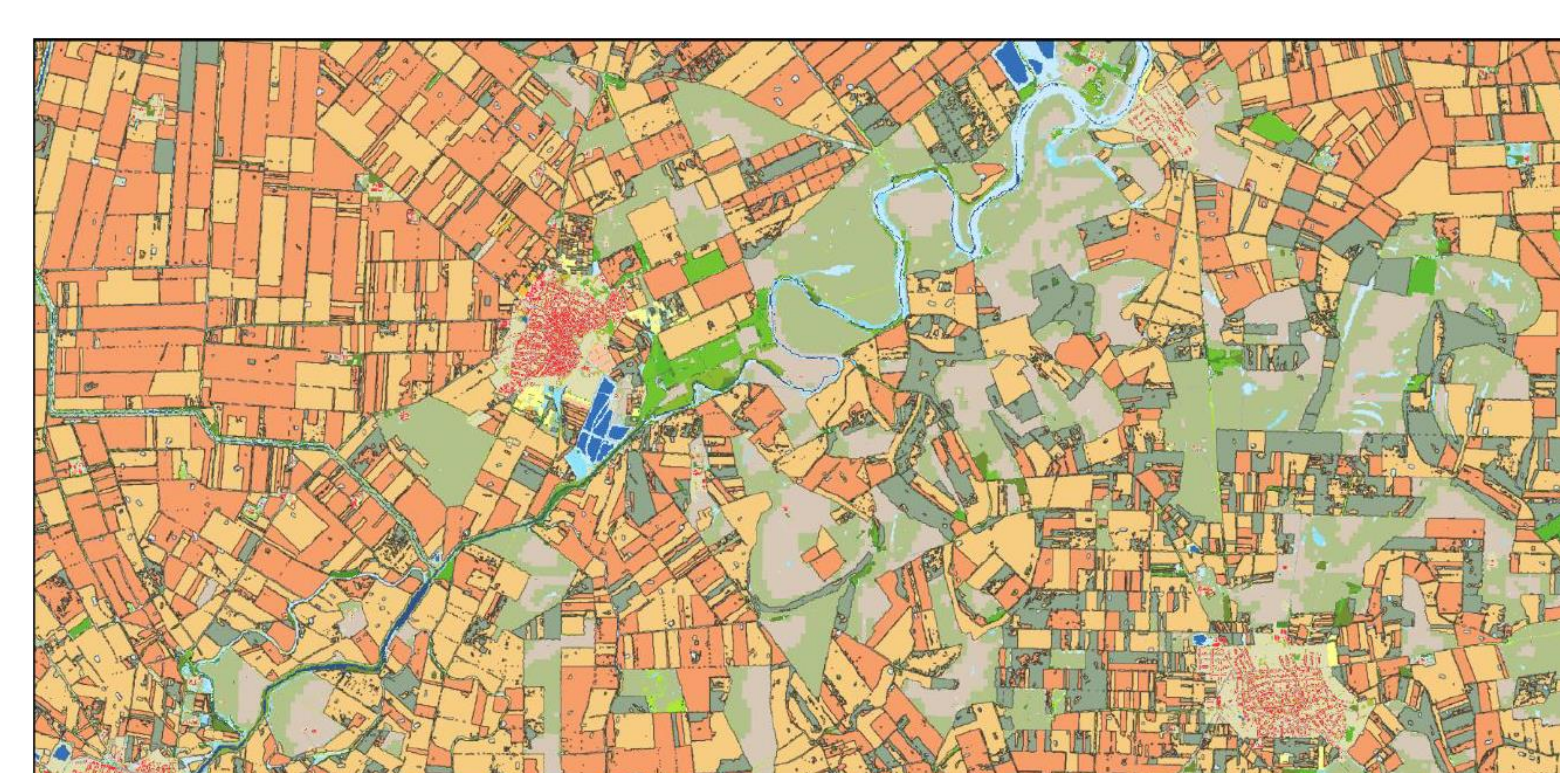
1. lépés: NDVI-alapú kultúragörbék

1-es csoport: évelők (grafikonon zöld), 2-es csoport: kalászos (grafikonon sárga), 3-as csoport: kapás (grafikonon narancs)

Az évelőcsoport esetében az egybefüggő tömbök száma és a csoport összterülete is növekedett, ami azt jelenti, hogy az év nagy részében egyre több terület volt hosszabb ideig vagy állandóan növényborítás alatt. Ezzel párhuzamosan a kalászosok és a kapások egy-beművelt tömbjeinek száma nem növekedett. A kapáscsoport összterülete csökkenő tendenciát mutat. Ez az érték az egybeművelt tömbök számával és a mediánérték növekedésével együtt azt a képet rajzolja ki, hogy a gazdálkodók egyre kisebb területen vetettek kapáskultúrát, a nagy összefüggő tömböket pedig kevésbé preferálják.

2. lépés: kultúracsoport-fedvények (2017-2023)

Diszkusszió

Az elemzések eredményeként megállapítható, hogy az állandó gyepterületek és az ökológiai fókuszterületek megőrzése a zöldítés intézkedései által nem biztosítottak. Ezzel szemben a vizsgált időszakban enyhe pozitív irányú trend fedezhető fel a táblaszerkezetet illetően, amely akár a terménydiverzifikáció intézkedés hatásának is betudható. 2023-tól a zöldítés a korábbi formában megszűnt, intézkedései beolvadtak az új támogatási rendszerbe. Az állandó gyepterületek, illetve az ökológiai fókuszterületek megőrzése kötelező elem maradt, míg a terménydiverzifikáció választható támogatástípusá alakult át az Agro-Ökológiai Program keretein belül.

Javaslatok

Ahhoz, hogy a zöldítéshez hasonló intézkedések érdemi változásokat idézzenek elő az agrártájak zöldinfrastruktúrájában, az alábbi feltételek megvalósulása elengedhetetlen:

1. A kis léptékű tájelemek hosszú távú fennmaradásának biztosítása
2. Új támogatható tájelemek létrehozásának szorgalmazása
3. Táj léptékű szemlélet alkalmazása a támogatható tájelemek kijelölése során
4. Az agro-ökológiai hasznosítású szántóterületek felvétele az agrárZI-elemek közé
5. Megfelelő térbeli és időbeli skála alkalmazása a monitoring során